

Proiect finanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Dezvoltarea Resurselor Umane 2007-2013 „Investește în oameni”

POSDRU/156/1.2/G/133630

PROIECT

“Dezvoltarea programelor de studii universitare și extinderea oportunităților de învățare pentru studenți și piața muncii.”

DEZVOLTARE DURABILĂ (SUSTENABILITATEA)

"Dezvoltarea durabilă este acel proces de dezvoltare care răspunde nevoilor actuale fără a periclita capacitatea generațiilor viitoare de a răspunde propriilor lor nevoi. [...] Pentru ca dezideratul dezvoltării durabile să poată fi atins, protecția mediului va constitui parte integrată a procesului de dezvoltare și nu poate fi abordată independent de acesta."

Sursa: Declarația asupra Mediului și Dezvoltării, Rio de Janeiro, 1992

Introducere

Conceptul de dezvoltare durabilă (sau sustenabilitatea) cunoaște o largă utilizare iar în zilele noastre, aproape totul se desfășoară sub sigla dezvoltării durabile: societatea se dezvoltă prin aplicarea dezvoltării durabile; învățământul trebuie să devină durabil; industria sau agricultura se dezvoltă durabil; cercetarea trebuie să susțină dezvoltarea durabilă ; resursele de apă (sau de alt fel) trebuie utilizate durabil, etc.

Ca principiu, dezvoltarea durabilă este necesar a fi aplicată în toate domeniile de activitate, în scopul satisfacerii nevoilor materiale de bază, pentru a oferi resursele de optimizare a calității vieții în ceea ce privește sănătatea și educația. Dezvoltarea economică în special, ca orice alt tip de dezvoltare, necesită măsuri de eficientizare a resursei umane în special, dar și a altor tipuri de resurse, în general. „Una dintre provocările majore ale dezvoltării durabile este de a găsi căi de încurajare a activităților economice prietenoase pentru mediul înconjurător și a descuraja activitățile care provoacă deteriorări ale mediului (poluarea aerului, apelor și solului, respectiv subsolului).”¹

Conceptul de dezvoltare durabilă trebuie implementat la nivelul întregii societăți, rolul învățământului – în general – și cel al învățământului superior – în special – fiind hotărâtor. Mai întâi universitățile trebuie să devină sustenabile, ca apoi să se ajungă la o societate sustenabilă.

Universitățile trebuie să aloce resursele în mod inteligent pentru a deveni sustenabile și pentru a oferi studenților o experiență de viață într-un mediu sustenabil. Ele trebuie să fie catalizatorul schimbărilor necesare la nivelul întregii societăți și absolvenții lor să fie instrumentele prin care transformarea întregii societăți, în direcția dezvoltării durabile, să fie posibilă.

La nivelul învățământului universitar, dezvoltarea durabilă (sustenabilitatea) se referă la administrarea proceselor și activităților specifice, avându-se în vedere, în permanență, obiectivul fundamental și durabil al creșterii calității serviciilor oferite de instituțiile reprezentative (universități de stat și particulare). În final, acestea se vor concretiza în absolvenți ai acestor

¹ Gheorghe Zaman, Zenovic Gherasim, *Criterii și principii ale dezvoltării durabile din punct de vedere al resurselor acesteia*, Buletinul AGIR nr. 4 / 2006 – octombrie – decembrie, p. 137

instituții de învățământ bine pregătiți, atât teoretic, cât și practic, pentru a face față nevoilor reale exprimate pe piața muncii, nevoi care sunt în continuă schimbare (se află într-un proces accelerat de schimbare), datorită progresului tehnic și tehnologic care se manifestă în toate domeniile. Ca urmare a acestui fapt, în toate domeniile este nevoie de specialiști foarte bine pregătiți, instruiți teoretic și practic, informați, pregătiți corespunzător încă din perioada desfășurării studiilor.

Pentru ca o activitate să fie eficientă, ea trebuie prevăzută / programată / abordată din perspectivă globală, cu luarea în considerare a celor patru tipuri de capital de dezvoltare: uman, economic, social, de mediu. În acest fel, instituțiile de învățământ superior care abordează activitățile în mod holistic pot fi caracterizate ca având un mod de acțiune responsabil, asigurându-și un nivel înalt de competitivitate pe termen lung.

De aceea, este indicat ca managementul universitar să înțeleagă și să ia în considerare contextul strategic, aria de impact, precum și importanța responsabilității sociale. Apoi trebuie clarificate obiectivele universitare și implementat principiul responsabilității sociale, cu luarea în considerare a problemelor specifice cu care se confruntă instituția, precum și a oportunităților acesteia.

CUPRINS

I. CADRU CONCEPTUAL, ISTORIC ȘI PROVOCĂRI ALE DEZVOLTĂRII DURABILE

- 1.1 Definirea conceptului de Dezvoltare Durabilă
- 1.2 Scurt istoric
- 1.3 Marile provocări ale dezvoltării durabile

II. DEZVOLTAREA DURABILĂ (SUSTENABILITATEA) ÎN ÎNVĂȚĂMÂNTUL SUPERIOR

- 2.1 Ce înseamnă o universitate sustenabilă?
- 2.2 Cum ar arăta o instituție de învățământ superior sustenabilă ?

III. DEZVOLTARE DURABILĂ ÎN CURRICULUM UNIVERSITAR

- 3.1 Rolul învățământului superior în contextul dezvoltării durabile
- 3.2 Introducerea de noi programe de învățământ, noi discipline sau noi capitole privind dezvoltarea durabilă
- 3.3 Bariere privitoare la încorporarea dezvoltării durabile în curriculum și soluții de implementare

IV. EXPERIENȚA STUDENȚILOR ÎNTR-O UNIVERSITATE DURABILĂ

- 4.1 Campusul – laborator pentru învățarea dezvoltării durabile
- 4.2 Implicarea activă a studenților în dezvoltarea universității și a societății
- 4.3 Îmbogățirea cunoștințelor, competențelor și atitudinilor pentru identificarea și rezolvarea problemelor în spiritul dezvoltării durabile
- 4.4 Formarea ca cetățeni activi într-o economie globală
- 4.5 Conștientizarea efectelor propriilor comportamente, decizii și acțiuni

V. UNIVERSITATEA SUSTENABILĂ ȘI COMUNITATEA SA

- 5.1. Campusul și comunitatea locală
- 5.2. Parteneriate pentru sprijinirea sustenabilității locale, regionale și globale
- 5.3. Comunicarea și transparența. Inițierea și participarea la evenimente privind dezvoltarea durabilă.
- 5.4. Împărtășirea bunelor practici în domeniul dezvoltării durabile

CONCLUZII

BIBLIOGRAFIE

CAPITOLUL 1. CADRU CONCEPTUAL, ISTORIC ȘI PROVOCĂRI ALE DEZVOLTĂRII DURABILE

1.1 Definirea conceptului de Dezvoltare Durabilă

Termenul *durabilitate* provine din domeniul silviculturii, desemnând proceduri conform cărora capacitatea de producție a pădurilor și lemnul recoltat se află în echilibru, astfel încât, pe termen lung, să poată fi recoltat cât mai mult material lemnos dar, în același timp, pădurile să nu aibă de suferit de pe urma defrișărilor. De aceea, nu trebuie tăiați mai mulți copaci decât pot fi cultivați prin replantare².

Acest principiu ecologic a fost extins asupra tuturor tipurilor de resurse și ecosisteme, în toate domeniile, încât, în prezent, dezvoltarea durabilă se referă la trei aspecte esențiale concretizate în următoarele sintagme: **echilibru ecologic**, **securitate economică** și **echitate socială**.

Deși inițial dezvoltarea durabilă s-a vrut a fi o soluție la criza ecologică determinată de intensă exploatare industrială a resurselor și degradarea continuă a mediului și caută în primul rând prezervarea calității mediului înconjurător, în prezent conceptul s-a extins asupra calității vieții în complexitatea sa și sub aspect economic și social.

Conceptul de dezvoltare durabilă desemnează totalitatea formelor și metodelor de dezvoltare socio-economică, al căror fundament îl reprezintă în primul rând asigurarea unui echilibru între sistemele socio-economice și elementele capitalului natural. Dezvoltarea durabilă urmărește și încearcă să găsească un cadru teoretic stabil pentru luarea deciziilor în orice situație în care se regăsește un raport de tipul om/mediu, fie că e vorba de mediul înconjurător, economic sau social.

Dezvoltarea durabilă vizează eliminarea disparităților în accesul la resurse, atât pentru comunitățile sărace ori marginalizate, cât și pentru generațiile viitoare, încercând să asigure

² http://www.dadalos.org/nachhaltigkeit_rom/

fiecărei națiuni oportunitatea de a se dezvolta conform propriilor valori sociale și culturale, fără a nega altor națiuni ori generațiilor viitoare acest drept³.

Așadar, dezvoltarea durabilă nu se referă doar la schimbarea comportamentului oamenilor cu privire la mediul înconjurător, ci și la schimbarea concepției cu privire la economie, societate și politică.

Din punct de vedere *economic*, punctele cheie ale dezvoltării durabile sunt reprezentate de reducerea poluării mediului și productivitatea resurselor naturale, adică mai multe bunuri și servicii pe unitatea de natură consumată.

Obiectivul central al dimensiunii *sociale* a dezvoltării durabile este distribuția justă a oportunităților între generații. Un nivel ridicat al ocupării și locuri de muncă de calitate, reprezintă legătura dintre dimensiunea economică și cea socială a dezvoltării durabile.

Legat de dezvoltarea durabilă în domeniul *politic*, este nevoie de cele mai multe schimbări: formularea obiectivelor, luarea de măsuri pentru transpunerea acestora în practică, stabilirea pașilor pentru implementare, cu luarea în considerare a persoanelor, grupărilor, asociațiilor etc. Politica durabilității ne cere tuturor să ne gândim fără egoism ce am putea realiza dacă interesele noastre personale ar coincide întru totul cu interesele comunității. Ideea durabilității ne conduce astfel, într-un salt calitativ, spre participare civilă și, până la urmă, la o modernizare a democrației.

Câteva descrieri uzuale ale dezvoltării durabile

- ✓ Cea mai cunoscută și mai citată definiție generală a conceptului de dezvoltare durabilă este cuprinsă în așa-numitul Raport Brundtland⁴ al Comisiei Mondiale pentru Mediu și Dezvoltare: “dezvoltarea durabilă este dezvoltarea ce satisface nevoile prezentului, fără a compromite capacitatea generațiilor viitoare de a-și satisface propriile nevoi.”

³ 4 Friends of the Earth Olanda, Sustainable consumption: A global perspective, Amsterdam, Friends of the Earth Netherlands, 1996, p. 8.

⁴ 1 World Commission on Environment and Development, Our common future, Oxford University Press, 1987, p. 43.

- ✓ „Prin urmare, pot spune că pământul aparține fiecărei generații pe durata existenței sale, care i se cuvine pe deplin și în întregime, nici o generație nu poate face datorii mai mari decât pot fi plătite pe durata propriei existențe” - *Thomas Jefferson, 6 Septembrie, 1789.*
- ✓ „Durabilitatea se referă la capacitatea unei societăți, ecosistem, sau orice asemenea sistem existent de a funcționa continuu într-un viitor nedefinit fără a ajunge la epuizarea resurselor cheie” - *Robert Gilman, Președinte Institutului Context.*
- ✓ „Durabilitatea este doctrina de urgență prin care dezvoltarea și progresul economic trebuie să aibă loc și să se mențină de-a lungul timpului, în limitele stabilite de ecologie în sensul cel mai larg - prin interdependența ființelor umane și slujbelor lor, biosferei și legilor fizicii și chimiei care o guvernează... Rezultă că protecția mediului și dezvoltarea economică sunt într-adevăr procese antagonice” – *William D. Ruckelshaus, „Toward a Sustainable World,” Scientific American, September 1989.*
- ✓ „Cuvântul durabil (de susținere) are rădăcini în limba latină, subtenir însemnând „a stăvili/reține” sau „a sprijini de jos”. O comunitate trebuie să fie sprijinită de jos-de către locuitorii actuali și viitori. Unele locuri, prin combinarea specifică a caracteristicilor fizice, culturale și poate spirituale, inspiră oamenii să aibă grijă de comunitatea lor. Acestea sunt locurile în care durabilitatea are cele mai mari șanse de existență (menținere) – *Muscoe Martin, „A Sustainable Community Profile,” from Places, Winter 1995.*

1.2 Scurt istoric

Problema dezvoltării durabile (sustenabile) a fost semnalată pentru prima dată în 1972, în cadrul Raportului Meadows dezbătut în cadrul Clubului de la Roma. Documentul a adus în prim plan problema neconcordanței între dezvoltarea economică și socială a statelor lumii și consecințele acesteia asupra resurselor naturale și a mediului. În acest sens, s-a analizat o baterie de 5 indicatori pe o anumită perioadă de timp:

1. creșterea populației;
2. impactul industrializării;
3. efectele poluării;
4. producția de alimente;
5. tendințele de epuizare a resurselor naturale.

Astfel, preocuparea comunității internaționale privind relația om – mediu se face simțită încă din 1972, la prima Conferință ONU asupra Mediului Uman și capătă formă în 1985, prin lucrările Comisiei Mondiale pentru Mediu și Dezvoltare. În cadrul acestui raport, prezentat în 1987, se regăsește și prima definiție a dezvoltării durabile, respectiv *satisfacerea nevoilor generației actuale fără a compromite șansele viitoarelor generații de a-și satisface propriile nevoi*⁵.

Ulterior, problematica dezvoltării durabile a fost dezbătută în detaliu la Conferința Mondială pentru Mediu și Dezvoltare Durabilă de la Rio de Janeiro (1992); Dezvoltarea durabilă a devenit un obiectiv politic al Uniunii Europene încă din 1997, fiind parte integrantă din Tratatul de la Maastricht. În 2000 s-a discutat această problemă la Sesiunea Specială a Adunării Generale ONU și adoptarea Obiectivelor Mileniului, la Friibergh, Suedia, fiind adoptată Declarația privind promovarea Științei Sustenabilității (Statement of Sustainability Science). În 2001, Consiliul European de la Göteborg a adoptat Strategia de Dezvoltare Durabilă a Uniunii Europene, căreia i-a fost adăugată o dimensiune externă la Barcelona, în 2002. În 2002 a avut loc Conferința Mondială pentru Dezvoltare Durabilă de la Johannesburg (2002).

Obiectivul clar precizat al acestei științe constă în optimizarea interacțiunilor dintre natură și societate, precum și obligația reconcilierii scopurilor evoluției sociale cu limitele ecologice ale planetei pe termen lung, concentrându-se asupra modului în care schimbările de mediu afectează societatea, având în vedere faptul că, până recent, direcția de dezvoltare a omenirii nu a fost sustenabilă. Astfel, s-au conturat programe de acțiune la nivel global (Agenda 21) și pe linia autorităților locale (Agenda 21 Locală).

În anul 2005, Comisia Europeană a demarat un proces de revizuire a Strategiei prin publicarea unei evaluări critice a progreselor înregistrate după 2001, cu evidențierea unor direcții de acțiune pentru viitor. În urma identificării unor probleme, în 2005 șefii de state și de guverne ai țărilor UE au adoptat o Declarație privind liniile directoare ale dezvoltării durabile care cuprinde Agenda de la Lisabona revizuită pentru creșterea economică și crearea de noi locuri de muncă ca o componentă esențială a obiectivului general al dezvoltării durabile.

În urma documentării, Comisia Europeană a prezentat, la finele anului 2005, o propunere de revizuire a Strategiei de la Göteborg din 2001. Ca urmare, Consiliul UE a adoptat, în anul

⁵ Federația Sindicală „Alma Mater” – Simbioza învățământ superior – cercetare pentru dezvoltarea durabilă a României, p. 2

2006, Strategia de Dezvoltare Durabilă reînnoită pentru o Europă extinsă. Obiectivul general vizat constă în desfășurarea de acțiuni care să permită UE realizarea de activități în vederea perpetuării calității vieții pentru generațiile viitoare și prezente prin crearea de comunități sustenabile, care să folosească și să gestioneze resursele în mod eficient și să valorifice potențialul de inovare ecologică și socială a economiei în scopul asigurării prosperității, al protecției mediului și al coeziunii sociale.

Uniunea Europeană și statele membre, respectiv toate componentele instituționale la nivel comunitar și național sunt direct responsabile de implementarea acestei Strategii, însă este necesară și colaborarea cu societatea civilă, cu partenerii sociali, comunitățile locale și cetățenii.

Există patru obiective – cheie privind implementarea Strategiei⁶:

- protecția mediului prin măsuri care să asigure delimitarea creșterii economice de consecințele negative ale acesteia asupra mediului;
- echitatea și coeziunea socială, prin respectarea drepturilor fundamentale, a diversității culturale, a egalității de șanse și prin combaterea discriminării de orice fel;
- prosperitatea economică, pentru obținerea căreia este necesară promovarea cunoașterii, a inovării, a competitivității în vederea asigurării de înalte standarde de viață, de locuri de muncă numeroase și bine plătite;
- îndeplinirea responsabilităților internaționale ale UE prin promovarea instituțiilor democratice în folosul păcii, securității, libertății și a principiilor și practicilor dezvoltării durabile la nivel mondial.

În vederea realizării obiectivelor propuse, Strategia UE stabilește următoarele principii directoare⁷:

- promovarea și protecția drepturilor fundamentale ale omului;
- solidaritatea în interiorul generațiilor și între generații;

⁶ Federația Sindicală „Alma Mater” – Simbioza învățământ superior – cercetare pentru dezvoltarea durabilă a României, p. 3

⁷ Federația Sindicală „Alma Mater” – Simbioza învățământ superior – cercetare pentru dezvoltarea durabilă a României, p. 4

- cultivarea unei societăți deschise și democratice;
- informarea și implicarea activă a cetățenilor în procesul decizional;
- implicarea mediului de afaceri și a partenerilor sociali;
- coerența politicilor și calitatea guvernării la nivel local, regional, național și global;
- integrarea politicilor economice, sociale și de mediu prin evaluări de impact și consultarea persoanelor implicate;
- folosirea cunoștințelor moderne pentru asigurarea eficienței economice și investiționale;
- aplicarea principiului precauției în cazul informațiilor științifice incerte;
- aplicarea principiului „poluatorul plătește”.

În cadrul strategiei sunt stabilite și proceduri clare privind implementarea, monitorizarea și respectarea, cu obligația raportării din partea Comisiei Europene și a statelor membre asupra angajamentelor asumate.

1.3 Marile provocări ale dezvoltării durabile

Ca orice proiect de anvergură, dezvoltarea durabilă presupune o evoluție procesuală realizabilă prin rezolvarea unor probleme. Unele sunt comune, aparțin procesului dezvoltării în general, altele sunt specifice. Cum dezvoltarea durabilă nu este decât o secvență a dezvoltării generale, vom încerca o trecere în revistă a acestora.

1. Constrângerea demografică

Dezvoltarea durabilă se vrea a fi, prin definiție, o dezvoltare umană, realizabilă prin voința oamenilor și având ca finalitate binele individual și colectiv al acestora. Nimic nu poate fi gândit, aici, dincolo de ceea ce înseamnă populație.

Factorul populație și influența sa asupra dezvoltării în general și a celei durabile, în special, pot fi analizate din foarte multe puncte de vedere. Consonante obiectivului preocupării noastre sunt însă numărul, structura și sănătatea populației.

Oprindu-ne la prima coordonată, întrebarea la care dezvoltarea durabilă trebuie să găsească răspuns este, în termenii cei mai direcți, următoarea: **ce număr de populație poate**

suporta planeta Pământ? De fapt, ca să rămânem în termenii definiției dezvoltării durabile, ce șanse sunt ca această populație tot mai numeroasă să trăiască într-un mediu perfect conservat și să se hrănească tot mai bine?

Deși preocupări serioase au existat și există, nimeni nu poate spune cu exactitate care este numărul maxim de oameni pe care planeta Pământ îl poate nutri. Jean - Marie Harribey – profesor de Economie și Științe Sociale la Universitatea *Montesquieu*, Bordeaux - arată că estimările oamenilor de știință, pornindu-se de la dinamica prezentă și cea imediat următoare (7,5 miliarde în 2015 și 11,5 miliarde în 2150) conduc spre o cifră situată între 30 – 150 miliarde. Însăși marja de siguranță pe care cercetătorii problemei și-o iau vorbește singură despre dificultățile enorme pe care le comportă determinarea acestui maxim.

Cu toate acestea, problema este una reală. Ea a înfierbântat și încinge și astăzi minți. Primul, fascinat de cutezanța necesară unei întreprinderi științifice pe această direcție, a fost Thomas Robert Malthus⁸. Maniera în care a formulat problema dar, mai ales, soluțiile furnizate pentru a înlătura răul provocat de cei care "vin prea târziu la praznicul împărătesc" (abstinența, viciul și nenorocirea) au stârnit disprețul conaționalilor săi și nu numai. Malthus a fost și este criticat, de unii chiar foarte dur. Problema ridicată de el însă a rămas iar, dezvoltarea durabilă este pusă azi în situația de a-i găsi soluții, problemă devenită foarte complexă grație unor împrejurări printre care amintim:

- chestiunea populației este, concomitent una națională dar și una mondială, globală;
- rata creșterii populației nu este corelată peste tot cu rata creșterii economice;
- densitatea populației, pe regiuni, țări etc. nu este corelată cu structura, fertilitatea și randamentul pământului;
- explozia demografică are loc, de obicei, în zonele sărace ale lumii;
- acolo unde se produce, creșterea explozivă a populației conduce la urbanizări masive, în dauna mediului și a suprafețelor agricole cultivabile;
- creșterea populației se realizează cu mari disparități între zone, țări, continente astfel: Asia cuprinde două treimi din populația urbană a lumii; Africa, cea mai puțin urbanizată, are rata cea mai mare de urbanizare din lume, cu grave dezechilibre ecologice și

⁸ 49 Vezi, Th. Robert Malthus, *Eseu asupra principiului populației*, Editura Științifică, București, 1992.

economice; în timp ce urbanizarea Europei a fost însoțită de industrializare, acest lucru nu se întâmplă în toate țările în curs de dezvoltare.

Structura populației nu pune mai puține probleme decât numărul ei.

Interesează aici, în primul rând, structura socio-profesională, gradul de instrucție și calitatea populației. Și interesează pentru că, indubitabil, **dezvoltarea durabilă nu poate fi opera unor analfabeți.** Ori, dacă dezvoltarea durabilă este confruntată cu și are de rezolvat o problemă, aceasta se pune în următorii termeni: exact acolo unde creșterea economică trebuie să câștige, atât cantitativ cât și calitativ, adică în țările lumii a treia, exact acolo nivelul de educație al populației suferă. Tocmai acolo, o lume în creștere, analfabetă sau semianalfabetă trebuie hrănită în condițiile în care produce puțin sau foarte puțin.

Dezvoltarea durabilă este cea care face din calitatea vieții oamenilor obiectivul suprem. Ori, nu se poate concepe și nu se poate vorbi despre calitatea vieții în afara sănătății. **În procesul dezvoltării, sănătatea oamenilor apare în dublă ipostază: de condiție a dezvoltării dar și de obiectiv al ei.**

2. Constrângerea tehnică

Întrebarea la care dezvoltarea durabilă trebuie să răspundă este următoarea: Care este nivelul maxim posibil al producției ce se poate realiza, în condițiile date ale progresului tehnic, fără a afecta echilibrul mediului?

Întrebarea este legitimă în condițiile în care știm că dezvoltarea implică creștere economică deci, mărirea producției. Creșterea dimensiunilor producției, din păcate, antrenează poluare. Capacitatea de absorbție de către mediu a poluării este, pe de altă parte, limitată, de unde și preocuparea de a găsi o linie de echilibru între aceste mărimi.

3. Echitate și compensare intra și intergenerații

Definiția dezvoltării durabile induce ideea că realizarea ei devine fezabilă doar în condițiile în care între generații și în interiorul aceleiași generații se manifestă un spirit asociativ, de toleranță, solidaritate și grijă reciprocă, unul în virtutea căruia binele și bunăstarea unuia nu trebuie, în nici un fel, să afecteze fericirea altuia. Cu alte cuvinte, proiectul dezvoltării durabile duce la optimul lui Pareto.

Amintim că sociologul și economistul italian s-a declarat potrivnic modului în care teoreticienii echilibrului au determinat bunăstarea colectivă ca o sumă aritmetică a bunăstărilor individuale. Considerând că nu se pot adăuna utilități individuale pentru a obține măsura bunăstării colective pe motivul că, practic, nu se pot face comparații interpersonale ale utilităților pentru că utilitățile țin de parametrii personali ai fiecăruia, Pareto și-a dat seama că optimul, la rândul-i, nu poate fi definit nici ca o sumă a utilităților individuale dar nici în afara repartiției veniturilor că, în situația în care veniturile sunt date, bunăstarea nu poate fi decât relativă. De aici plecând, Pareto definește optimul ca fiind acea poziție de echilibru de la care plecând, este imposibil de a ameliora situația unuia fără a diminua bunăstarea altuia sau altora⁹.

Toți teoreticienii dezvoltării durabile, în grade diferite, fac apel la "optimul Pareto" pentru explica măsura în care echitatea poate fi susținută și realizată odată cu creșterea bogăției individuale și colective. Mai mult, prin extensie la judecata lui Pareto se face apel pentru a se vedea ce rămâne din echitate atunci când cererea populației este raportată la oferta de capital mediu. Pentru a încerca un răspuns în această direcție plasăm problema la trei rubrici:

a) Echitate între generații

Problema echității între generații este, deopotrivă, una de solidaritate, generozitate dar și de timp. Spunem aceasta pentru că, din momentul în care emitem pretenția că suntem atenți și vrem să fim și echitabili cu generațiile viitoare, atunci problema resurselor, indiferent de natura lor, dar, îndeosebi cele naturale, trebuie să devină o problemă de planificare seculară și nu anuală sau decenală.

Plasarea intereselor generației prezente în fața celor ale generațiilor viitoare nu se vrea a fi o sacrificare a celor dintâi. Nu este nici posibil și nici moral. Fiecare generație își are timpul ei, interesele ei, nevoile proprii și matricea culturală care o definește. În plus, existența unei generații este ea însăși o "resursă" unică. Mai mult decât atât, dreptul la existență al generațiilor viitoare nu poate fi pus sub nici o formă în discuție. Este un drept care vine de DINCOLO de noi iar accesul la resursa numită Pământ este un drept fundamental al omului, indiferent dacă el

⁹ Vilfredo Pareto, Manuale di Economia Politica, Padova - Cedam, Casa Editrice Datt. Antonio Milani, 1974, p. 241 - 267.

trăiește în secolul V sau XXI. Natura sau Dumnezeu au făcut această resursă nu numai unică dar oferită o singură dată pentru toți, indiferent când ne facem apariția în lume.¹⁰

b. Echitate intragenerații

Când vorbim de aceeași generație, strategia dezvoltării durabile trebuie să țină seama de faptul că:

- în primul rând, o generație nu e, de fapt, o generație unică; coexistă, în același timp, trei generații: tinerii, maturii, vârstnicii.

Plecând de la această realitate, amintim că fiecare dintre cele trei segmente ale piramidei sociale își are matricea sa culturală. Acest fapt explică de ce atunci când se raportează la aceeași ofertă de mediu cererea este diferită, ca nivel dar, mai ales, ca structură. Astfel, tinerii, cu viitorul în față, sunt interesați în păstrarea pe termen lung a caracteristicilor de mediu și a nivelului resurselor. Sunt mai conservativi cu ceea ce au și cu ceea ce-i înconjoară. Vârstnicii, în schimb, sunt puși în fața altei ecuații, ingrate, a scurtimii vieții. Pe acest temei ei sunt mai egoiști și mai "consumatoriști". Dacă le place, la fel ca și tinerilor, un parc curat și un aer ozonat, spre deosebire de aceștia ei sunt tentați spre o exploatare mai intensă a resurselor spre a profita, cât mai este timp, de binefacerile pe care progresul economic dobândit astfel le poate oferi. Spiritul de echitate ar trebui să-i îndemne în aceeași măsură să recurgă la resurse ieftine și procedee economice: să apeleze la lemne de foc, la îngrășăminte animale pentru agricultură, să recicleze reziduuri vegetale etc.¹¹ Este greu de crezut însă că o persoană în vârstă va proceda astfel. Dacă toată viața s-a încălzit de la o sobă cu lemne ea va fi tentată să încerce bucuria unei instalații de aer condiționat, dacă venitul îi permite și dacă piața îi oferă așa ceva.

- în al doilea rând, situația socială a celor care compun o generație în viață este foarte diferită.

Toți sunt interesați în menținerea la parametri înalți a "capitalului de mediu". Acest lucru costă. Contribuția la acest cost este diferită.

¹⁰

http://www.cse.uaic.ro/_fisiere/Documentare/Suporturi_curs/II_Strategii_si_politici_europene_de_dezvoltare_du_rabila.pdf

¹¹

http://www.cse.uaic.ro/_fisiere/Documentare/Suporturi_curs/II_Strategii_si_politici_europene_de_dezvoltare_du_rabila.pdf pg. 43 și 44

Pe de altă parte, se pare că nici accesul la capitalul natural nu este egal. Bunurile de mediu sunt, prin natura lor, bunuri publice. Ar trebui ca de ele să se profite public, echitabil, deci fără restricții induse de poziția socială. Nu există nici un motiv ca un grup social să fie exclus beneficiilor pe care le oferă mediul. Puterea materială și politică schimbă, în fapt, această schemă de gândire. La această schimbare contribuie și diversitatea condițiilor de mediu.

Calitatea apei și a aerului nu sunt peste tot aceleași, ele variază, spațial. Cei înstăriți au de partea lor șansa de a-și alege locul unde să muncească sau să trăiască. Este logic ca aceste locuri să fie cel mai bine poziționate sub raportul "capitalului de mediu".

- în al treilea rând, componenții aceleiași generații sunt "repartizați" în spații diferite, aceasta însemnând zone, țări, continente.

La această "repartiție" omul nu are nici o contribuție, ea este opera lui Dumnezeu sau a hazardului. Ceea ce poate el face este să se miște dintr-un loc în altul, în căutarea unui alt loc de muncă sau a unui nou mod de viață. Dar această mișcare a lui nu este de anvergură și nu are semnificație în fața principiului după care fiecăruia îi este predestinat să se nască și să trăiască într-un loc anume.

c. Compensare între generații

Ideea de compensare între generații derivă din cea de echitate. Se pleacă, și aici, de la premisa că resursa Pământ, în condițiile unui grad dat al cunoașterii, este limitată și, ca urmare, prin producție și consum, generațiile prezente reduc, vrând, nevrând, dimensiunea acestei resurse. Pentru a da dezvoltării durabile conținut, e nevoie să se pună în funcțiune un mecanism de compensație de ale cărei rezultate să profite generațiile viitoare spre a nu fi văduvite de minusurile produse în resurse de către generațiile prezente.

4. Eficiența

În manieră clasică, eficiența este definită ca fiind acea calitate a unei activități umane de a produce efecte utile maxime, pentru individ și societate, cu costuri minime. Potrivit acestei concepții, determinarea eficienței se face prin raportarea efectelor la eforturi (sau invers, în formula termenilor de recuperare).

Atât definiția cât și modul de determinare a eficienței trimit spre cantitativ și, predominant, spre latura economică a activității umane. Deși, de fiecare dată, în teoria economică și în manualele standard se face sublinierea că eficiența trebuie să fie privită și sub raportul

finalității sale sociale, tocmai acest aspect a fost și este relativizat. Și, pe cale de consecință, tocmai dintr-o atare direcție dezvoltarea durabilă își propune să remedieze, să aducă conceptului și fenomenului numit eficiență interpretarea și înțelegerea necesară.

În acest demers se pleacă de la ipoteza, susținută de argumente faptice, că logica eficienței, traductibilă, în ultimă instanță, prin logica profitului a pus stăpânire pe gândul și fapta oamenilor, că a decis, în mod suveran, asupra oricărei politici economice; că a subordonat orice filosofie socială, politică sau culturală celei hedoniste; și că, în sfârșit, punându-și eticheta asupra întregului proces al dezvoltării, eficiența a mercantilizat până la sașietate însuși rezultatul dezvoltării.

În opoziție cu aceste vederi, **dezvoltarea durabilă își propune să demonstreze că profitul nu este totul**, că ea presupune valorificarea resurselor unei societăți pe toate planurile, că ea însăși înseamnă punerea în valoare a personalității omului, afirmarea identității sale spirituale, culturale etc. că, în ultimă instanță, dezvoltarea trebuie să asigure satisfacție și bunăstare dar că și acestea înseamnă și altceva decât consumul unor bunuri și servicii de o calitate și într-o cantitate indestulată. Cu alte cuvinte, aerul curat, strada îngrijită, parcul îmbietor, apa potabilă, accesul la învățământ, la cultură, dezvoltarea spirituală, în general, sunt și devin componente cu o pondere crescândă în ansamblul elementelor care definesc calitatea vieții.

Faptul că aceste din urmă elemente, nonmateriale, determină direcția de mișcare și dau, contur și fizionomie rezultatelor dezvoltării nu înseamnă un atentat la adresa eficienței. Locul profitului în ansamblul factorilor care asigură dinamica unei societăți nu poate fi schimbat.

5. Economia mediului

Economia mediului reprezintă o provocare pentru teoria dezvoltării durabile în măsura în care ea încearcă, printre altele și tentativa de a umaniza și ecologiza economia. Și, dacă își fixează atari ținte, atunci ea se confruntă cu o problemă - cea a integrării mediului și a problemelor sale în structura și filosofia teoriei economice neoclasice. Spunem aceasta pentru că demersul neoclasic pe terenul economiei a fost și a rămas, în pofida tuturor criticilor, dominant. Iar adaptarea sa la cerințele dezvoltării durabile și, îndeosebi, la problematica specifică mediului, nu este o chestiune facilă. Fac dificilă sarcina, atât inerțiile puternice ale unui sistem teoretic, doct, academic, superformalizat și, prin aceasta, epatant dar desprins de realitate, cât și limitele impuse teoriei de concretețea fenomenologiei mediului ca atare.

II. DEZVOLTAREA DURABILĂ (SUSTENABILITATEA) ÎN ÎNVĂȚĂMÂNTUL SUPERIOR

Educația este recunoscută la nivel mondial ca o platformă critică pentru a permite tuturor sectoarelor societății să învețe să gestioneze schimbarea și să facă tranziția către practici durabile. Prin urmare, se pune din ce în ce mai mult accentul pe rolul sectorului educației formale, în parteneriat cu comunitatea, ca jucător-cheie în facilitarea educării societății, necesară pentru a răspunde provocărilor crescânde generate de componentele de mediu și sociale ale dezvoltării durabile. În plus, există o așteptare din partea societății ca universitățile să joace un rol important în facilitarea educației care permite generațiilor actuale și viitoare să își reproiecteze activitățile lor personale și profesionale pentru a crea un viitor durabil.

La nivelul învățământului universitar, dezvoltarea durabilă (sustenabilitatea) se referă la administrarea proceselor și activităților specifice, avându-se în vedere, în permanență, obiectivul fundamental și durabil **al creșterii calității serviciilor oferite** de instituțiile reprezentative (universități de stat și particulare). În final, acestea se vor concretiza în absolvenți ai acestor instituții de învățământ bine pregătiți, atât teoretic, cât și practic, pentru a face față nevoilor reale exprimate pe piața muncii, nevoi care sunt în continuă schimbare (se află într-un proces accelerat de schimbare), datorită progresului tehnic și tehnologic care se manifestă în toate domeniile. Ca urmare a acestui fapt, în toate domeniile este nevoie de specialiști foarte bine pregătiți, instruiți teoretic și practic, informați, pregătiți corespunzător încă din perioada desfășurării studiilor.

Importanța dezvoltării durabile în învățământul superior a fost evidențiată de către Societatea Academică Română și de numeroase organisme internaționale. Agenda 21, documentul apărut ca urmare a conferinței UNCED de la Rio (1992), identifică educația ca fiind „esențială pentru promovarea sustenabilității și îmbunătățirea capacității oamenilor de a aborda problemele de mediu și de dezvoltare.”

Potrivit UNESCO „Universitățile trebuie să funcționeze ca centre de cercetare și de învățare pentru sustenabilitate ... învățământul superior ar trebui să fie un motor în acest sens, prin practicarea a ceea ce predă, prin realizarea de investiții și facilități sustenabile care sunt

integrate în predare și învățare ... Învățământul Superior trebuie să se concentreze asupra abordărilor sistemice, interdisciplinare, experiențiale, bazate pe investigarea și rezolvarea problemelor și gândirea critică” (UNESCO, 2004).

2.1 Ce înseamnă o universitate sustenabilă?

O încercare importantă de a defini ce înseamnă „universitate sustenabilă” a fost făcută în 1990, prin Declarația de la Talloires. Jean Mayer, președinte al Universității Tufts, Boston a convocat 22 de rectori în Talloires, Franța pentru ca aceștia să-și poată exprima temerile cu privire la starea lumii și să creeze/elaboreze un document unde să identifice acțiunile cheie pe care universitățile trebuie să le facă în vederea creării unui viitor durabil.

Identificând atât deficitul de specialiști în managementul ambiental/mediului înconjurător și în domeniile înrudite acestuia, cât și lipsa de înțelegere a profesioniștilor din toate domeniile, a urmărilor acțiunilor lor asupra mediului și sănătății publice, reuniunea ante-menționată a definit rolul universității astfel:

„Universitățile educă majoritatea indivizilor responsabili cu dezvoltarea și organizarea instituțiilor sociale. Din acest motiv universitățile au imensa responsabilitate de a spori conștientizarea, cunoașterea, dezvoltarea tehnologiilor și instrumentelor necesare creării unui viitor ambiental sustenabil” (Raportul și Declarația Conferinței Președinților, 1990).

Următoarele pasaje din Declarația de la Talloires descriu aspectele esențiale ale viziunii rectorilor asupra sustenabilității prin învățământ superior :

„Noi, rectorii mai multor universități din întreaga lume, suntem profund preocupați de amploarea și viteza fără precedent a poluării mediului înconjurător, a degradării și epuizării resurselor naturale. Poluarea, deșeurile toxice și subțierea stratului de ozon amenință supraviețuirea speciei umane și a altor câteva mii de specii de viețuitoare, integritatea și biodiversitatea Pământului, securitatea națiunilor și moștenirea generațiilor viitoare. Noi suntem de părere că se impun acțiuni urgente, de contracarare a acestor probleme fundamentale și de inversare a evoluției actuale a stării lucrurilor. Rectorii universitari trebuie să fie firul conductor

prin intermediul cărui instituțiile lor să răspundă acestor provocări urgente. Prin urmare, noi am convenit să punem în practică următoarele demersuri:

- Încurajarea tuturor universităților în vederea educării, cercetării, formulării de politici și schimbului de informații pe probleme de populație, mediu și dezvoltare, pentru crearea unui viitor sustenabil;
- Stabilirea unor programe care pot genera expertiză în managementul ambiental, în dezvoltarea economică sustenabilă, în chestiunile legate de populație și în alte domenii înrudite, pentru ca toți absolvenții universităților să fie conștienți de problemele de mediu și astfel să devină cetățeni responsabili;
- Exemplificarea responsabilității cu privire la mediu prin demararea unor programe de conservare a resurselor, de reciclare și de reducere a deșeurilor în cadrul universităților (ULSF, 1990 - The Association of University Leaders for a Sustainable Future).

Declarația de la Talloires a fost semnată de peste 265 de rectori și vice-rectori de la universități din peste 40 de țări de pe cinci continente. Acest lucru sugerează o recunoaștere din ce în ce mai mare a faptului că cercetarea academică, educarea și programa universitară trebuie să se axeze din ce în ce mai mult asupra provocării reprezentate de dezvoltarea durabilă.

Fără îndoială că semnarea Declarației de la Talloires a constituit, la timpul respectiv, un act simbolic pentru o parte din instituții. Pentru altele în schimb, documentul reprezintă încă un stimul și un cadru de progres susținut în vederea realizării sustenabilității.

2.2 Cum ar arăta o instituție de învățământ superior sustenabilă ?

O instituție academică dedicată realizării sustenabilității și-ar ajuta studenții să înțeleagă originea degradării ambientului și i-ar motiva să descopere practici sustenabile ambiental/ecologic, învățându-i în același timp despre originea nedreptății contemporane, în contrapondere cu ceea ce se vrea a fi dreptatea și natura umană în teorie.

Chiar dacă modul în care instituțiile și programele academice definesc și abordează sustenabilitatea nu este uniform, trebuie evidențiată implicarea acestora în crearea unui viitor

sustenabil (ex: în declarațiile scrise referitoare la misiunea și scopul instituției; în programele academice; în practicile energetice și de consum; în mobilizarea resurselor disponibile; în dezvoltarea programului de angajare la nivelul fiecărei facultăți etc.).

Proiectul Indicatorilor Sustenabilității, inițiat de ULSF (The Association of University Leaders for a Sustainable Future) și care este încă în curs de desfășurare, a scos la lumină un set de direcții și activități regăsite în colegiile și universitățile pe deplin angajate în sustenabilitate. Cu toate că abordările de „înverzire” a educației superioare variază considerabil, instituția în sine trebuie să implementeze tactici în următoarele 7 domenii, pentru a putea spune că se află în fruntea celor ce pășesc în direcția sustenabilității :

- 1. Declarațiile scrise cu privire la scopul și misiunea instituției exprimă filosofia și angajamentul acesteia** - descrierea obiectivelor de învățare și materialele de informare a publicului cu privire la programe sau servicii ar exprima o grijă profundă și explicită în ceea ce privește sustenabilitatea.
- 2. Universitatea va încorpora în mod corespunzător conceptele dezvoltării durabile în toate disciplinele academice și în cercetarea academică și studentescă** - De asemenea, cunoașterea temeinică a disciplinelor de bază și deprinderile de gândire sunt esențiale în urmarea unui viitor sustenabil. Instituțiile angajate în sustenabilitate oferă cu preponderență în programa analitică anumite materii, cum ar fi: Globalizare și dezvoltare durabilă; Filosofie ambientală/de mediu; Cunoașterea naturii; Etica pământului și agricultura sustenabilă; Producția și consumul sustenabil și multe altele.
- 3. Reflectarea conștientă asupra rolului instituției în sistemele sale sociale și ecologice** - studenților li se predau valorile și practicile instituționale în contextul deja amintit. De exemplu fiecare student va înțelege :
 - a. funcționarea campusului în ecosistem (de ex. cum se procură alimentele, apa, energia, unde se colectează deșeurile și gunoaiele) și contribuția sa la o economie sustenabilă;
 - b. modul în care instituția își privește și își tratează angajații;
 - c. valorile de bază și cele mai importante implicații ale lor, așa cum sunt prezentate în conținutul și metodologia disciplinelor academice;

4. Din moment ce predarea și cercetarea sunt scopurile fundamentale ale instituțiilor academice, cunoașterea sustenabilității este o preocupare esențială pentru angajare, permanență în funcție și promovare.

Instituțiile trebuie să:

- a. recompenseze contribuția membrilor facultăților în promovarea sustenabilității la nivel didactic sau al activităților de campus și comunitate;
- b. asigure importante oportunități de dezvoltare a fenomenului sustenabilității în predare și cercetate, atât pentru personalul didactic cât și pentru facultăți;

5. Instituția are o „amprentă ecologică”.

În procesele de producție și consum instituția urmează practicile și politicile sustenabilității: de exemplu se folosesc practicile de reducere a consumului de CO₂ și dispozitivele de control al emisiilor poluante; tehnicile de construcție și renovare sustenabilă; practicile de conservare a energiei; programele de achiziționare a produselor locale; se achiziționează și se investește în produse sigure pentru mediu și societate și multe altele.

6. Să ofere studenților din campus sprijin instituțional și servicii care să evedențieze anumite practici, cum ar fi:

- a. noi orientări, burse, stagii și o nouă consiliere legată de posibilitatea găsirii unui loc de muncă în serviciul comunității, în sustenabilitate și/sau justiție;
- b. un Consiliu sau Departament pe probleme de mediu și sustenabilitate, un serviciu de coordonare ambientală și un responsabil pe probleme ecologice.
- c. bilanțuri ambientale realizate periodic.
- d. festivități publice de aniversare, cu studenții și cadrele didactice, pe tema sustenabilității în campus (ca de exemplu cursuri, conferințe, celebrarea Zilei Pământului etc.).

7. Instituția să se implice în mobilizarea și formarea de parteneriate, locale și globale, în vederea sporirii sustenabilității.

Instituția va căuta să coopereze pe plan internațional pentru rezolvarea problemelor globale de sustenabilitate, realizând printre altele conferințe și programe de schimb inter-studenți / inter-facultăți.

Cele 7 puncte reprezintă pe scurt un extras din întrebările din Chestionarul Evaluării Sustenabilității al ULSF.

III. DEZVOLTARE DURABILĂ ÎN CURRICULUM UNIVERSITAR

Dezvoltarea durabilă provoacă universitățile de peste tot din lume să-și regândească misiunea și să-și restructureze programa universitară, programele de cercetare și viața din campus. Absolvenții sunt din ce în ce mai expuși la noțiuni de sustenabilitate, care sunt încurcate emoțional, politic, etic și științific. Aceștia trebuie să fie capabili să facă față normelor și valorilor conflictuale care apar, cu rezultate și idei nesigure, cât și schimbării cunoștințelor generale.

3.1 Rolul învățământului superior în contextul dezvoltării durabile

În contextul dezvoltării durabile, rolul învățământului superior se rezumă la:

- Educarea studenților, ajutându-i să dobândească cunoștințe despre lumea în care trăiesc și despre interacțiunea complexă dintre factorii economici, sociali și de mediu;
- Identificarea soluțiilor tehnice și sociale la provocările prezentate de dezvoltarea durabilă;
- Asumarea poziției de catalizator al învățării despre dezvoltarea durabilă, dincolo de barierele învățământului superior, prin realizarea unor schimburi de cunoștințe și idei cu comunitățile locale, mediul de afaceri, guvern și alte autorități, respectiv cu lumea largă.

Curriculum-ul unei instituții de învățământ superior constă în tot ceea ce promovează dezvoltarea celor care învață, dezvoltare pe plan intelectual, personal, social și fizic.

Un curriculum bine proiectat este organizat să își atingă țintele. Sub acest aspect, un curriculum:

- ajută fiecare persoană care învață să facă progrese pe baza experiențelor, atât din cadrul facultății cât și din afara ei;
- se bazează pe o înțelegere clară și în comun a modului în care cei care îl urmează învață;
- recunoaște interacțiunea dinamică între conținut, pedagogie și evaluare;
- oferă un set coerent și relevant de experiențe de învățare, atât în timpul cât și în afara timpului lecțiilor;
- utilizează expertiză externă a cadrelor didactice pentru a îmbogăți procesul de învățare;
- oferă oportunități pentru cei care învață să se bucure de beneficiile abordării diferite a învățării, inclusiv prin intermediul unor discipline, subiecte de învățare, abordări tematice, zone de studiu la alegerea lor și identificării/rezolvării de probleme;
- include dimensiuni globale, naționale, locale și personale;
- reflectă și face uz de tehnologia actuală;
- îndeplinește cerințele legale.

Un curriculum bine proiectat este evaluat constant:

- pentru a afla impactul furnizării (livrării) cunoștințelor și deprinderilor, nu doar furnizarea însăși;
- utilizând o gamă largă de indicatori, care reflectă toate aspectele legate de scopul curriculum-ului;
- de către elevi, părinți și tutori, precum și de comunitatea cu care instituția relaționează.

Un element strategic important specific instituțiilor de învățământ superior se referă la rolul viitor de lider, privind dezvoltarea și transferul cunoștințelor și deprinderilor necesare pentru consolidarea legăturilor de afaceri cu comunitatea și cu ceilalți deținători de interese (stakeholders), în scopul realizării dezvoltării durabile. Învățământul superior trebuie să devină un catalizator pentru învățarea despre dezvoltarea durabilă, dincolo de granițele și obstacolele inerente, prin comunicare și parteneriat, cercetare și schimb de cunoștințe.

Pentru dezvoltarea durabilă a întregii societăți, instituțiile de învățământ superior trebuie să plaseze sustenabilitatea (dezvoltarea durabilă) în centrul curriculum-ului.

Cuprinderea dezvoltării durabile în cadrul curriculum-ului la nivelul instituțiilor de învățământ superior este încă în fază foarte timpurie de punere în aplicare, atât în România cât și în întreaga lume.

3.2 Introducerea de noi programe de învățământ, noi discipline sau noi capitole privind dezvoltarea durabilă

Dezvoltarea personalului este o parte vitală a unei abordări holistice a instituției. Personalul de pe toate nivelele ierarhice și din toate zonele de activitate trebuie să înțeleagă dezvoltarea durabilă ca un proces adaptiv, ci nu ca un singur și simplu obiectiv. Pentru a dobândi acest lucru este nevoie de:

- înțelegere a nevoilor personalului pentru învățare și dezvoltare profesională continuă în universitate;
- programe atractive și incitante, efectiv sprijinite de politici formalizate pentru a putea fi puse în practică;
- preluare a tuturor oportunităților pentru a fixa dezvoltarea durabilă în programele formale și informale de studiu și explorare a oportunităților pentru a acredita, recunoaște sau celebra realizările.
- încurajarea învățării formale și informale, ca oportunități flexibile de învățare.

Numai în aceste condiții devine posibilă introducerea de noi programe de învățământ, de noi discipline sau de noi capitole privind dezvoltarea durabilă.

În România introducerea de noi discipline este îngădită deocamdată de prevederile legale. Dacă se face referire doar la ghidul și metodologia ARACIS (Agenția Română de Asigurare a Calității în Învățământul Superior) pentru autorizarea și acreditarea programelor de

studiu, atunci noile discipline pot fi introduse doar în limita a 12% din numărul total de ore pentru fiecare program de studiu, conform opțiunilor universităților. În plus, domeniile de studii universitare și specializările aferente sunt reglementate prin lege pentru fiecare domeniu fundamental de știința artă și cultură.

Exemple de cursuri privind dezvoltarea durabilă sunt următoarele:

- Studii de dezvoltare;
- Economie ecologică;
- Ingineria energiei și a mediului;
- Schimbarea și managementul mediului înconjurător;
- Geologia mediului înconjurător;
- Tacticile și politicile mediului înconjurător;
- Controlul poluării mediului înconjurător;
- Studiul mediului înconjurător;
- Tehnologia mediului înconjurător;
- Etică și responsabilitate socială;
- Administrația și dezvoltarea durabilă;
- Dezvoltarea rurală internațională;
- Energii regenerabile;
- Managementul durabil al afacerilor
- Comunități durabile;
- Proiectarea durabilă;
- Dezvoltarea durabilă;
- Managementul durabil al resurselor;

- Comunicarea interculturală;
- Cultura, societatea și oamenii;
- Lipsa de egalitate și opresiunea;
- Diversitatea socială în educație;
- Educația internațională;
- Instruirea pentru educația informală;
- Educație multiculturală;
- Politica bunăstării sociale;
- Schimbarea socială;
- Sociologia și ecologia comunității;
- Comportamentul organizațional;
- Economia resurselor naturale;
- Substanțele chimice și mediul înconjurător;
- Schimbarea globală a mediului înconjurător;
- Impactul uman asupra mediului înconjurător;
- Mediul înconjurător, cultura și comunitatea
- Planificarea transportului, etc

3.3 Bariere privitoare la încorporarea dezvoltării durabile în curriculum și soluții de implementare

Cercetarea experienței universităților din străinătate scoate în evidență patru mari bariere spre o implementare de succes a educației pentru dezvoltarea durabilă în multitudinea de discipline din cadrul învățământului superior:

1. curriculum aglomerat sau supra-aglomerat;
2. irelevanță percepută de către personalul academic;
3. cunoștințe și expertize limitate ale personalului;
4. conducerea instituției și devotament limitat al personalului

Experiența universităților din străinătate evidențiază faptul că numărul de obstacole identificate este diferit în funcție de specificul facultăților și programelor de învățământ. Adesea se invocă că neîncorporarea dezvoltării durabile în curriculum se datorează „nepotrivirii” conceptului cu domeniul/specializarea de studiu, lipsa experienței personalului, restricțiile de ordin financiar, limitări ale legislației din domeniul învățământului sau a reglementărilor interne.

Universitățile care au întâmpinat probleme în cuprinderea dezvoltării durabile în curriculum au identificat un număr de soluții pentru depășirea barierelor, descrise în tabelul de mai jos:

BARIERE	SOLUȚII
Curriculum aglomerat	Crearea de „spațiu” în planurile de învățământ printr-o analiză riguroasă a curriculum-urilor existente sau prin redefinirea lor în urma reconsiderării competențelor necesare fiecărei calificări universitare.
Irelevanță percepută de personalul academic	Dezvoltarea de materiale didactice credibile, care sunt pe deplin contextualizate și relevante pentru fiecare domeniu / specializare.
Cunoștințe și expertize limitate ale personalului	Investiții semnificative în dezvoltarea personalului și consolidarea capacității de adaptare la nou.

Devotamentul instituțional limitat	Elaborarea unor noi politici de motivare și explicarea beneficiilor posibile. Revizuirea și modificarea misiunii instituționale și politicii instituției
------------------------------------	---

Barierile în calea adoptării dezvoltării durabile în interiorul zonelor curriculum-ului sunt concentrate în jurul problemelor de irelevanță a durabilității percepută de către personal, un curriculum prea aglomerat, lipsa expertizei personalului, reticența studenților privind subiectul, o lipsă a devotamentului instituțional.

Soluțiile propuse evidențiază că angajamentul conducerii este necesar, este nevoie ca întreg corpul didactic să personalizeze propriile experiențe cu privire la dezvoltarea durabilă, o mai bună comunicare și informare, precum și o nevoie de studii de caz și informații contextualizate care urmează să fie puse la dispoziție pentru fiecare domeniu/specializare de studiu.

De o mare importanță este considerată informarea și perfecționarea personalului. Sunt deosebit de utile atelierile de lucru /workshop-urile, la care personalul să discute despre conceptual de dezvoltare durabilă a societății (și implicit despre sustenabilitatea învățământului superior). Conceptul de dezvoltare durabilă trebuie abordat dintr-o dublă perspectivă, culturală și științifică. De asemenea, pot fi dezbătute principalele probleme legate de predare/învățare și studio experimental, finanțarea, performanțele personalului, necesitatea influențării organizațiilor profesionale pentru a încorpora și promova valorile specifice dezvoltării durabile, îmbunătățirea comunicării, dezvoltarea/utilizarea informațiilor, furnizarea de factori motivanți (inclusiv prin stimulente financiare) pentru a încuraja adoptarea, promovarea și implementarea conceptului de dezvoltare durabilă în universitate și în întreaga societate.

IV. EXPERIENȚA STUDENȚILOR ÎNTR-O UNIVERSITATE DURABILĂ

Universitățile trebuie să dezvolte programele de studii, planurile de învățământ, abordările pedagogice și activitățile extra-curriculare, precum și viața academică și cea din campus, în așa fel încât să determine studenții să-și dezvolte valorile, aptitudinile și gândirea pentru a contribui la dezvoltarea durabilă.

Dezvoltarea durabilă trebuie să devină o parte integrantă a planificării, activităților, achizițiilor, investițiilor și a vieții studențești și toate aceste eforturi trebuie să fie strâns legate de curriculum. Viața studențească este atât conținutul, contextul cât și liantul pentru acest tip de învățare.

Universitățile trebuie să ofere studenților un bun exemplu în privința implementării conceptului de dezvoltare durabilă. „*Oferirea unui exemplu bun nu este principala metodă de a-i influența pe alții, ci este singura metodă*” (Albert Einstein).

4.1 Campusul – laborator pentru învățarea dezvoltării durabile

Campusul universitar trebuie să devină locul unde o „comunitate de învățăcei” asimilează valorile specifice dezvoltării durabile și se transformă într-o comunitate de oameni capabili să rezolve problemele din viața reală.

Campusul, ca laborator pentru învățarea sustenabilității și dezvoltarea abilităților aferente, oferă modele și oportunități pentru exersarea schimbării comportamentului studenților. Aceștia își dezvoltă noi valori, comportamente și identități pregătindu-se să transforme radical și pozitiv societatea.

În majoritatea cazurilor, operațiunile din campus-urile universităților din străinătate sunt orientate fundamental către reducerea „ampretei ecologice” a instituției. Oricum, se pot vedea multiple exemple de conservare a consumului de apă și de energie, practici de reducere a dioxidului de carbon emis, construcția sustenabilă a clădirilor și renovări orientate în acest sens, evidențierea - cu responsabilitate - a beneficiilor mâncării ecologice și sănătoase, reducerea consumului de hârtie și a altor produse în ceea ce privește protejarea mediului.

Mai mult decât atât, aceste practici operaționale sunt integrate în activitățile educaționale și de cercetare ale universităților. Oportunitățile și angajamentele studenților în campus reflectă un adânc angajament pentru sustenabilitate prin aceste practici instituționale precum: noi orientări ale studenților, burse, consiliere privind locurile de muncă în legătură cu serviciile comunitare, sustenabilitate și/sau aspecte ale justiției. Grupurile și activitățile studenților, concentrate pe aspecte ale mediului și sustenabilității, trebuie să fie vizibile și în permanență prezente.

Instituțiile de învățământ superior trebuie să pregătească studenții pentru cariere orientate către mediul înconjurător și/sau sustenabilitate; să-i pregătească pe cei care conduc studenții să mărească eforturile de educație și informare în campus-urile lor; să dezvolte proiectele campus-ului privitoare la mediul înconjurător, cu sprijinul studenților.

Aceste obiective urmăresc maximizarea interesului studentului privind mediul și angajamentul în campus și pregătirea studenților pentru oportunitățile întâlnite după ce vor pleca din universități.

4.2 Implicarea activă a studenților în dezvoltarea universității și a societății

Instituțiile de învățământ superior recunosc corpul studențesc ca un partener de valoare, încearcă să promoveze schimbarea comportamentală a studenților și susțin inițiativele care caută să exploateze resursele studenților pentru inițiative pozitive în privința mediului, la nivelul campusului.

Există numeroase studii de caz cu privire la activitățile studenților care au promovat cu succes schimbarea, multe dintre acestea învârtindu-se în jurul campaniilor privind mediul, conduse de studenți prin intermediul sindicatelor sau asociațiilor studențești.

Fiecare universitate trebuie să-și propună obiectivul ca toți studenții să fie implicați în calitate de agenți efectivi ai schimbării în provocările legate de sustenabilitate. Aceștia trebuie să treacă de la starea de apatie, la implicare.

Pentru ca studenții să devină agenți de schimbare de succes în dezvoltarea durabilă a universităților și societății, aceștia trebuie să dețină:

1. cunoștințe privind problemele de mediu, economice și sociale legate de dezvoltare durabilă - înțelegere;
2. un sistem de valori și o concepție proprie care să sprijine și să măsoare acțiunile unui agent de schimbare - motivare;
3. abilitățile necesare agentului de schimbare – aptitudini.

Se prezintă în continuare o listă de abilități ale studentului văzut ca agent de schimbare, compilate din numeroase surse. Agenții de schimbare sunt:

- Energici;
- Optimiști;
- Tenace;
- Implicați;
- Pasionați;
- Perseverenți;
- Inteligenți emoțional;
- Asertivi;
- Persuasivi;
- Empatici;
- Autentici;
- Etici;
- Ambițioși;
- Competenți;
- Curioși.

Studentii trebuie să poată:

- Să comunice ideile în mod clar, concis și precis, atât oral cât și în scris;
- Să asculte pe alții și să ia în considerare ideile și perspectivele lor;
- Să ajusteze diferențele individuale (culturale, socio-economice, globale, etc.) în deciziile și acțiunile proprii și să dețină capacitatea de a negocia pe fundalul acestor diferențe;
- Să se angajeze în auto-evaluare, auto-reflecție și analiză;
- Să reflecteze asupra a ceea ce se întâmplă, găsind sensul, pentru a putea să câștige noi perspective și o mai bună înțelegere;
- Să se angajeze în discursuri civile și dezbateri;
- Să medieze și să rezolve conflicte;
- Să analizeze puterea, structurile de inegalitate, precum și sistemele sociale care guvernează viața individuală și a comunității;
- Să recunoască implicațiile globale ale acțiunilor lor;
- Să rezolve problemele creativ și în colaborare, folosind abilitățile gândirii critice;
- Să caute și să găsească soluții complexe pentru probleme complexe cu fațete multiple;
- Să colaboreze în rețea, să dezvolte alianțe și coaliții, să construiască echipe;
- Să obțină implicarea celorlalți, să inspire și să stimuleze participanții, să obțină sprijinul și să producă angajamentul;
- Să vadă în ansamblu și să înțeleagă obiectivele mari și nevoia de schimbare sistemică;
- Să se adapteze la nevoile diverse și în schimbare ale indivizilor și ale societății ca întreg;
- Să seteze în mod realist și clar definit scopurile și obiectivele;
- Să fie atât lideri cât și adepți, după cum este necesar;
- Să analizeze și să influențeze dinamica de grup;

- Să ia decizii etice care încorporează atât responsabilitatea de sine cât și cea față de comunitate și societate;
- Să stimuleze imaginația, să articuleze și să creeze scenarii pozitive pentru viitorul societății;
- Să vadă metodele și pașii mici în scopul schimbărilor necesare pentru un viitor mai durabil, pe care să le transforme apoi într-o listă de sarcini și o cronologie care să fie îndeplinită în mod eficient;
- Să tolereze ambiguitatea și să facă față în mod eficient schimbărilor.

Studentii trebuie să dețină:

- Înțelegerea modului de funcționare și interconectare a sistemelor;
- Angajamentul potrivit în găsirea de soluții pentru problemele societății;
- Eficacitate politică, credința că ceea ce consideră și pun în aplicare contează din punct de vedere civic și politic;
- Integritate;
- Curaj;
- Înțelegerea schimbărilor „organice” necesare.

Educația pentru dezvoltare durabilă poate contribui la experiența studenților în mai multe feluri:

1. Dezvoltând aptitudini avansate pentru angajare;
2. Prilejuind conștientizarea diferitelor culturi și stiluri de viață, precum și comunitatea globală;
3. Determinând dezvoltarea unui student mult mai bine format, informat despre etică, filozofie, aptitudini antreprenoriale, știință, umanitate și mediu. Astfel, acestora li se oferă o structură coerentă pentru a lua toate acestea în considerare până la sfârșitul vieții.

Rezumând situația în care studenții învățământului superior învață, Haigh, (2005) spune: „Studenții absorb multe atitudini în mod implicit de la instituțiile de învățământ superior, care pot include apropierea lor de lume. Aceste aspecte sunt învățate, de exemplu, în măsura în care s-a făcut tot ce s-a zis.

Din motivele anterior menționate rezultă faptul că studenții și universitățile trebuie să depună eforturi comune pentru dezvoltarea durabilă a învățământului superior, într-o relație de parteneriat benefic pentru ambele părți și pentru întreaga societate.

4.3 Îmbogățirea cunoștințelor, competențelor și atitudinilor pentru identificarea și rezolvarea problemelor în spiritul dezvoltării durabile

Următoarele cunoștințe, aptitudini și atitudini au fost identificate ca fiind factori dezvoltați de studenți prin cursurile specifice educației orientate spre conceptul de dezvoltare durabilă:

- Aptitudini interdisciplinare;
- Aptitudini etice și înțelegerea celor necesare pentru a putea pune sustenabilitatea în practică;
- Gândire critică și reflexivă;
- Conștientizarea impactului practic pe care îl vor avea deciziile lor;
- Sensibilizarea aspectelor legate de provocările sustenabilității și dezvoltarea aptitudinilor necesare pentru soluționarea lor.

Studenții trebuie să fie bine pregătiți pentru rezolvarea problemelor din viața reală, în spiritul dezvoltării durabile. În special pregătirea de tip interdisciplinar și transdisciplinar, gândirea critică, creșterea gradului de implicare socială și experiența din universitate vor face din absolvenți promotorii dezvoltării durabile a societății.

Universitatea trebuie să-i confere studentului o astfel de experiență de viață bazată pe conceptul de dezvoltare sustenabilă încât acesta să-și formeze adevărate ritualuri pe care apoi să le aplice, în mod instinctiv, în activitățile următoare absolvirii facultății.

4.4 Formarea ca cetățeni activi într-o economie globală

Absolvenții de azi sau de mâine vor întâlni în viață condiții foarte diferite față de cei din generațiile trecute și vor avea nevoie de capacitățile necesare să se descurce cu incertitudinea, complexitatea și schimbarea rapidă, dar și să contribuie pozitiv la un viitor mai sustenabil, sigur și protejat.

Între timp, este evident faptul că tot mai mulți angajatori caută absolvenți care au o educație sustenabilă, cunosc aspectele sustenabilității și au competențe să le folosească în munca lor profesională. Este, de asemenea, evident faptul că un număr în creștere de studenți caută universități (și angajatori) care au încorporate și reflectă bunele practici specifice sustenabilității.

Universitățile pot fi văzute atât la nivel instituțional cât și al societății ca având un rol important în comunitate, iar studenții pot demonstra faptul că sunt cei mai importanți agenți de schimbare dintre toți. Studenții fac schimbări în mediu și societate dacă posedă cunoștințe despre mediu, sociale și economice relaționate cu sustenabilitatea și au un nou sistem de valori, motivație și alte abilități de producere a schimbării. Așadar, studenții posedă multe dintre atributele necesare pentru rolul de agent de schimbare și trebuie formați ca cetățeni activi care să impulsioneze și să dezvolte durabil economia globală.

Studenții de astăzi ajung cetățenii de mâine. Pentru a se implica activ în economie trebuie să fie instruiți în spiritul dezvoltării umane și în spiritul acțiunilor care asigură creșterea coeziunii sociale.

Dezvoltarea umană este o componentă intrinsecă a dezvoltării durabile, componentă care definește obiectivul și rezultatul final al acesteia. În ultimă instanță, dezvoltarea este evaluată prin sporul de bunăstare pe care îl determină, prin creșterea capacității și a libertății oamenilor de a trăi viața așa cum și-o doresc, de a face ceea ce-și și cum își doresc și de a fi ceea ce doresc să fie.

Dezvoltarea umană presupune, în primul rând, posibilitatea de a trăi o viață lungă și sănătoasă, educație, resursele adecvate unui nivel de trai decent. De asemenea, presupune participarea la viața socială și politică a societății. Combaterea sărăciei, educația și sănătatea precum și egalitatea între sexe constituie preocupările centrale legate de dezvoltarea umană.

Important este și faptul că dezvoltarea umană este, în același timp, o componentă de natură instrumentală a dezvoltării durabile, un factor esențial al dezvoltării economiei bazate pe cunoaștere, în condiții de sustenabilitate.

Dezvoltarea umană implică investiție în capitalul uman, în special în creșterea calității acestuia ceea ce înseamnă și creșterea capacității oamenilor de a participa în mod eficient și creativ la procesul de dezvoltare economică, de a-și adapta modelul de consum la exigențele de protecție a mediului, de a învăța să trăiască în armonie cu natura și cu respect față de aceasta. Punerea unui accent mai mare pe dezvoltarea umană, pe asigurarea condițiilor de realizare a acesteia în strategia de dezvoltare durabilă, este imperios necesară și în România. Dezvoltarea umană, fără de care nu ne putem imagina viitorul României, poate constitui un motor fundamental în șansa dezvoltării durabile în țara noastră.

Totuși, așa cum o demonstrează experiența internațională, la niveluri egale de dezvoltare economică se înregistrează niveluri diferite ale parametrilor dezvoltării umane, ceea ce înseamnă că stimularea politicilor în domeniu, precum și alocarea mai generoasă a resurselor disponibile în direcția susținerii dezvoltării umane și gestionarea eficientă a acestora pot determina performanțe mai bune în plan social, performanțe care, în timp, pe termen scurt și mai ales pe termen mediu și lung, își pun amprenta asupra performanțelor economice.

Dezvoltarea durabilă este susținută și de coeziunea socială în calitate de factor favorizant al dezvoltării economice și umane, dar și de element constitutiv al dezvoltării sociale. Coeziunea socială este o caracteristică a mediului social, caracteristică ce favorizează dezvoltarea, creșterea economică echitabilă. Coeziunea socială implică încrederea oamenilor că acțiunile lor comune vor aduce beneficii pe termen lung, chiar dacă pe termen scurt presupun pierderi, evitarea accentuării inegalității și a excluderii sociale, întărirea sentimentelor de încredere și siguranță și a spiritului de cooperare, construirea unor instituții transparente, responsabile și flexibile.

Coeziunea socială constituie o altă premisă esențială care trebuie pusă la baza strategiei de dezvoltare durabilă a României. Măsura în care membrii societății vor conlucra pentru reconstrucția economiei naționale, pentru depășirea dificultăților inerente integrării în economia europeană și pentru valorificarea oportunităților create de această integrare, poate constitui un factor cheie al performanței economice și sociale. Construirea unei societăți caracterizate prin coeziune socială în România, obiectiv extrem de dificil de realizat, impune diminuarea proporțiilor sărăciei și eradicarea sărăciei extreme, stoparea procesului de polarizare socială,

funcționarea eficientă și transparentă a instituțiilor statului și ale societății civile, promovarea profesionalismului în activitatea funcționarilor publici, combaterea birocrăției și a corupției, creșterea încrederii populației în aceste instituții, inclusiv prin educație și informare, formarea unei clase politice responsabile și credibile, a cărei activitate să se bazeze pe cunoaștere.

4.5 Conștientizarea efectelor propriilor comportamente, decizii și acțiuni

Studentii trebuie să știe că deciziile lor, comportamentul zilnic și acțiunile întreprinse de ei afectează calitatea vieții oamenilor de pe întreg globul.

Deși conceptul de dezvoltare durabilă nu mai poate fi considerat tocmai nou, există un nivel ridicat de înțelegere a actualului impact pe care oamenii îl au mai ales asupra mediului. Dacă oamenii nu înțeleg situația în care ne aflăm, atunci omenirea ar putea plasa o greutate nesustenabilă asupra planetei. Există o varietate de griji exprimate, multe dintre acestea se încadrează în cinci domenii inter-relaționate.

□ **Creșterea populației și sănătatea umană:** populația lumii este de aproximativ 6,5 miliarde de oameni și este în continuă creștere. Potrivit Biroului american pentru recensământ, populația mondială crește în fiecare zi cu 218.030 de persoane, urmând să atingă nouă miliarde în 2040. Aceasta are implicații serioase pentru planetă. În același timp, mulți oameni trăiesc în sărăcie, sunt malnutriți și mor din cauza bolilor (adesea tratabile).

□ **Consumul de resurse naturale:** cum populația lumii este în continuă creștere, aceasta se dezvoltă și pe plan economic iar resursele sunt folosite la rate din ce în ce mai mari. Ratele de folosire a combustibililor, pădurilor, apei și pământului agricol sunt toate îngrijorătoare.

□ **Schimbarea climatică:** recunoașterea internațională a impactului emisiilor de gaze dăunătoare a dus la Convenția Schimbării Climatice. Cele mai mari impacturi le vor avea creșterile de temperatură, creșterea nivelului mării și schimbările privind distribuția și cantitățile de precipitații.

□ **Impactul asupra biodiversității:** amplificarea creșterii populației, folosirea greșită a resurselor naturale și schimbarea climatică au toate impact asupra biodiversității. Biodiversitatea

în sinea ei este văzută ca fiind o mulțime de ecosisteme importante care funcționează sănătos și care reprezintă suportul vieții de pe Pământ.

□ **Poluarea:** Multe dintre procesele pe care le considerăm esențiale în viața normală, cauzează poluarea: deșeurile rezultate în urma vieții umane, clima puternic influențată de o mulțime de efecte ale activităților oamenilor, surplusul de nitrați eliberați în mediu, deșeuri radioactive rezultate din producerea energiei nucleare, etc.

V. UNIVERSITATEA SUSTENABILĂ ȘI COMUNITATEA SA

„Cea mai mare provocare pentru noi în acest nou secol este să ne facem o idee despre ceea ce pare un concept abstract - dezvoltarea durabilă - și să o transformăm în realitate pentru toți oamenii din lume.

”Kofi Annan, fost Secretar general ONU, 2001

În următorii 20 până la 40 de ani, societatea trebuie să adopte noi strategii ce permit îndeplinirea nevoilor unei populații în creștere, într-o manieră de mediu durabilă și echitabilă.

Învățământul superior va juca un rol critic în determinarea succesului sau eșecului nostru.

Recomandarea fundamentală este de a mobiliza o masă critică de претенdenți interni și externi care să dezvolte integral, într-o varietate de locații și comunități ale învățământului superior, modelul universității durabile.

Instituțiile de învățământ funcționează într-un mediu caracterizat de reglementări și de finanțare din ce în ce mai eterogene. Pentru fiecare activitate există o gamă de grupuri de deținători de interese, fiecare cu propriile lor responsabilități, interese și influențe, precum și cu propriile lor viziuni asupra dezvoltării durabile. Orice mișcare pe care universitățile o realizează în domeniul dezvoltării durabile trebuie să fie dezvoltată prin dialog cu toți deținătorii de interese.

Conducătorii și liderii universităților au un rol crucial în sprijinirea tranziției spre dezvoltarea durabilă, prin îndrumarea planificărilor strategice ale instituțiilor, coordonarea

programele esențiale majore și conducerea interacțiunilor instituțiilor cu deținătorii de interese externi. Conducătorii și liderii au, de asemenea, un rol simbolic în influențarea viziunilor personalului și studenților cu privire la dezvoltarea durabilă.

5.1. Campusul și comunitatea locală

Instituțiile de învățământ superior pot aduce o contribuție substanțială, susținută și exemplară privind provocările dezvoltării durabile prin predare și cercetare, prin managementul adecvat al campus-urilor, ca angajatori și ca protagoniști în comunitățile lor locale.

Unele instituții reduc semnificativ impactul pe care îl au operațiunile lor asupra mediului.

Totuși, avântul schimbării trebuie să continue și să crească dacă se dorește ca învățământul superior să ajute societatea să își îndeplinească aspirațiile privind dezvoltarea durabilă.

Principiile dezvoltării durabile trebuie să se afle la baza sistemului educațional, astfel ca școlile, facultățile și universitățile să devină etaloane ale dezvoltării durabile în comunitățile pe care le servesc. Cea mai mare contribuție pe care universitățile și facultățile o pot aduce dezvoltării durabile este prin aptitudinile și cunoștințele pe care absolvenții lor le învață și le pun apoi în aplicare, iar campusul are o importanță deosebită.

Este recunoscut faptul că dezvoltarea durabilă presupune urmarea unei agende, adesea foarte provocatoare. Există o percepție puternică conform căreia societatea nu se îndreaptă spre înainte suficient de repede, mai ales acolo unde intervin efectele unor schimbări climatice rapide.

Dezvoltarea durabilă este o prioritate politică în creștere, atât la nivel național cât și la nivel internațional.

Universitățile trebuie să realizeze conexiuni academice naționale și internaționale pentru a se sprijini reciproc și pentru a acționa mai eficient în scopul întăririi legăturilor cu mediile de afaceri, cu comunitățile locale, cu societatea civilă, cu guvernul și cu alți deținători de interese în promovarea dezvoltării durabile.

Instituțiile de învățământ superior facilitează și întăresc legăturile cu afacerile locale, naționale și internaționale și cu celelalte organizării prin întreaga lor activitate, incluzând cercetarea, activitățile de mobilizare, planurile de învățământ și managementul facilităților.

Experiența profesională acumulată de universitățile din țările dezvoltate se bazează pe învățare, conducere și schimbare în spiritul dezvoltării durabile. Colaborarea depășește sectorul educațional și de cercetare. La momentul actual, se concentrează în principal asupra corporațiilor și sectoarelor publice, însă o analiză strategică realistă și continuă, poate redefini coordonatele colaborărilor viitoare.

Parteneriatele sunt fundamentale în furnizarea educației pentru dezvoltarea durabilă și îmbunătățirea continuă a acesteia. Însăși pedagogia educației pentru dezvoltarea durabilă necesită parteneriate între universități ce lucrează împreună și împărtășesc cunoștințele și experiențele împreună cu alții. Adunarea unui mare număr de parteneri ce trebuie să lucreze împreună, în asociații sau consorții universitare, pentru a asigura furnizarea educației pentru dezvoltarea durabilă nu poate fi decât benefică pentru toată lumea. Această abordare de a pune dezvoltarea durabilă în centrul preocupărilor universităților, de a colabora cât mai eficient, poate fi cheia unei societăți viitoare mai bune.

Ca prim pas, fiecare universitate poate decide de cine are nevoie pentru a se ajuta în evoluția de moment și de perspectivă. Trebuie identificați care sunt cei mai eficienți parteneri care pot oferi sfaturi, experiență, îndrumare și asistență pe durata procesului de dezvoltare durabilă a universității. Fiecare universitate care urmărește să dezvolte relații, mai ales cu universități care au experiență în dezvoltarea durabilă, a făcut pași semnificativi în implementarea sustenabilității și constituie exemplu bun de urmat în acest domeniu.

5.2. Parteneriate pentru sprijinirea sustenabilității locale, regionale și globale

Universitățile și facultățile nu sunt izolate, sunt tot mai mult conectate la comunitățile locale și la angajatorii din zona lor de acțiune. Instituțiile de învățământ superior reprezintă o componentă importantă care asigură prosperitatea și regenerarea locală, încheind parteneriate cu alte instituții de învățământ pentru a facilita dezvoltarea oportunităților de studiu, îndeosebi pe

plan local. Comunitățile lor includ un număr în creștere de studenți din țară și din străinătate. Cadrele didactice și cercetătorii sunt o sursă de idei, inovații și pedagogii inventive care vor produce efecte doar dacă aceste resurse vor fi eficient valorificate.

Universitățile au capacitatea necesară de a dezvolta cadrul intelectual în susținerea aplicațiilor practice privind conceptele de dezvoltare durabilă. Instituțiile de învățământ superior, ca lideri academici, au capacitatea de a conveni asupra disciplinelor academice privind probleme mari și complexe, de a mobiliza resurse, de a crea stimulente și programe pentru dezvoltare aptitudinilor și, cel mai important, de a conduce prin exemplu, orientându-se către învățarea și cercetarea de tip interdisciplinar.

Universitățile pot să-și asume rolul de lideri prin inovație în proiectarea planurilor de învățământ, a metodelor pedagogice și în dezvoltarea facultăților componente. Punerea în comun a ideilor inventive între universități și facultăți va crește importanța acestui gen de inovații. În aceeași manieră, universitățile își pot extinde scopurile țintind mai departe, prin dezvoltarea de parteneriate privind dezvoltarea durabilă. Parteneriatele vor răspunde la multe dintre problemele privitoare la resursele participanților, care devin din ce în ce mai răspândite în instituțiile/organizațiile altora.

Astfel, resursele distribuite la diferiții parteneri vor fi mult mai bine și mai eficient utilizate în rețea.

Prin minimizarea propriului lor impact asupra mediului înconjurător, universitățile pot conduce prin exemplu, prin politici și prin practici instituționale sigure din punct de veder ecologic. În același timp, universitățile pot genera fonduri suplimentare pentru continuarea eforturilor de predare și cercetare interdisciplinară.

Prin concentrarea atenției instituțiilor asupra dezvoltării durabile, mobilizarea resurselor existente, achiziționarea de noi resurse și dezvoltarea unui climat suportiv pentru cercetarea și predarea interdisciplinară, universitățile încep să umple harta drumurilor care vor oferi direcția către o societate durabilă.

Stabilirea unor obiective înalte și dezvoltarea instituțiilor de învățământ superior vor fi benefice și vor sprijini parteneriatele locale, regionale și globale pentru a spori ritmul dezvoltării durabile. La fel de înalte trebuie să fie și țelurile urmărite în colaborarea cu alte instituții de învățământ superior, cu școlile locale din învățământul preuniversitar, cu alți furnizori de

învățământ și cu mediul de afaceri, pentru a încuraja practicile durabile, precum și pentru a căuta cooperările internaționale cele mai bune în rezolvarea justiției mediului înconjurător global și a provocărilor durabilității, prin conferințe și schimburi academice.

Instituțiile de învățământ superior trebuie să-și îmbunătățească influența în regiunile țării care nu au universități/facultăți, contribuind astfel la dezvoltarea durabilă a acelor zone. De asemenea, trebuie să colaboreze cât mai bine cu agențiile de dezvoltare regională și cu alte corpuri regionale, pentru a facilita colaborarea între instituțiile de învățământ superior și comunitățile lor locale în vederea promovării și implementării dezvoltării durabile.

5.3. Comunicarea și transparența. Inițierea și participarea la evenimente privind dezvoltarea durabilă.

Chiar dacă conceptul de dezvoltare durabilă poate fi ușor de promovat pe termen lung, este mult mai greu a fi aplicat pe termen scurt, deoarece este văzut de cele mai multe ori ca un cost sau ca o altă responsabilitate sau sarcină și nu ca o oportunitate. Experiența arată că există argumente puternice de afaceri pentru dezvoltarea durabilă.

Comaniile, afacerile mari, universitățile și cei care promovează educația și învățarea sau care adoptă sisteme de management al mediului pot face economii financiare considerabile. Pot în același timp să își sporească reputația, să obțină accesul la noi piețe și o motivare mai bună a personalului.

De asemenea, universitățile trebuie să inițieze și să participe la evenimente privind dezvoltarea durabilă. Acestea au rolul de a îmbunătăți vizibilitatea universității în relația ei cu comunitatea. Evenimentele trebuie să vizeze toate dimensiunile conceptului de dezvoltare durabilă, cea economică, cea socială, cea ecologică și cea culturală.

5.4. Împărtășirea bunelor practici în domeniul dezvoltării durabile

Universitățile împreună cu comunitățile în care își desfășoară activitatea trebuie să formeze rețele pentru a construi și împărtăși bunele practici în domeniul dezvoltării durabile.

Un număr mare de oameni care lucrează în învățământul superior sunt simpatizanți ai dezvoltării durabile dar le lipsesc, în mod vizibil, mijloacele și sprijinul pentru a o pune în aplicare. Un număr substanțial de bune practici există deja în multe țări dezvoltate.

Bunele practici în dezvoltarea durabilă sunt răspândite în întreg sectorul învățământului superior și acestea ar trebui publicate și împărtășite.

Un număr adecvat de rețele de colaborare trebuie creat, ca instrument de promovare a bunelor practici pentru a oferi tuturor celor interesați resurse importante și susținere în abordarea planului de dezvoltare durabilă.

În multe țări dezvoltate, instituțiile de învățământ superior lucrează la dezvoltarea rezultatelor învățării asociate cu perspectivele globale din planul de învățământ și la implementarea politicilor și practicilor ethos-ului instituțional, sistemelor de contabilitate și alegerilor economice sustenabile, care să reflecte un angajament pentru responsabilitatea globală.

Parteneriatele din învățământul superior pentru dezvoltare durabilă încurajează inițial susținerea reciprocă în atingerea obiectivelor strategice ale universităților prin angajamente pozitive privind principiile dezvoltării durabile. De asemenea, parteneriatele urmăresc să genereze instrumentele transferabile, respectiv îndrumarea și inspirația care vor încuraja restul sectorului să facă la fel.

Mai mult, sunt numeroase activități de împărtășire a bunelor practici între instituții. Acestea includ:

- parteneriate regionale între corpuri din interiorul și din exteriorul sectorului de învățământ superior, pentru împărtășirea bunelor practici și identificării zonelor de colaborare;
- evenimente, seminarii și ateliere de instruire ținute de diverse instituții;
- grupuri mici, de tip „magazine de schimb”.

Dezvoltarea durabilă este o provocare internațională și astfel, instituțiile de învățământ superior trebuie să se îndrepte spre alte țări și sectoare pentru a învăța din experiența lor. Totuși, beneficiile adoptării practicilor dezvoltării durabile nu sunt întotdeauna atât de clar conturate. Instituțiile spun adesea că ar aprecia informații mai explicite asupra beneficiilor posibile.

Trebuie explorate și publicate mai ales beneficiile privind tratarea problemelor financiare și a celor privind reputația și prestigiul universităților.

Direcția în care trebuie să ne îndreptăm devine tot mai clară. La fel de limpede este și sensul pe care trebuie să-l urmăm. Trebuie să schimbăm linia economică de bază pentru aprecierea dezvoltării complete a omului în ecosisteme sănătoase, să eliminăm subvențiile pentru practicile nedurabile, să transformăm modelele de producție și de consum pentru a elimina violența și sărăcia, pentru a susține viața, generațiile viitoare și justiția socială. Trebuie, de asemenea, să ne știm limitele și să onorăm înțelesul mai adânc și misterul vieții.

BIBLIOGRAFIE

1. DEZVOLTARE DURABILĂ – Suport de curs al Universității OVIDIUS Constanța, Facultatea de Drept, Științe Administrative și Sociologie;
2. EDUCAȚIA PENTRU DEZVOLTARE DURABILĂ ȘI EGALITATEA DE ȘANSE - Autor:Lector UNIV.DR.LAURA CIOLAN;
3. DEZVOLTAREA DURABILĂ, TEORIE ȘI PRACTICĂ, volumul II, MECANISME ȘI INSTRUMENTE - Angheluță Vădineanu, Costel Negrei, Petru Lisievici;
4. MANAGEMENTUL RESURSELOR ȘI SUSTENABILITATE - Centrul de competență Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu, Prof. univ. dr. ing. Călin Deneș, Conf. univ. dr. Sorin Radu;
5. Teaching and Learning for a Sustainable Future (2009) - <http://www.unesco.org/education/tlsf/>
6. DEZVOLTARE DURABILĂ - <http://www.aida-social.ro/uploads/doc45.pdf>
7. STRATEGII ȘI POLITICI EUROPENE DE DEZVOLTARE DURABILĂ - http://www.cse.uaic.ro/_fisiere/Documentare/Suporturi_curs/II_Strategii_si_politici_europene_de_dezvoltare_durabila.pdf
8. <http://www.mmediu.ro/beta/domenii/dezvoltare-durabila/>
9. Centrul Național pentru Dezvoltare Durabilă - <http://www.cndd.ro/>
10. Suport de curs Dezvoltare Durabila - <http://www.cj.ucecom.org>
11. <http://www.actionamresponsabil.ro/dezvoltarea-durabila-in-romania-perspectiva-doamnei-profesor-gabriela-baicu/21574>
- 12.Curs Universitar Dezvoltarea Durabilă și conexiunile sale - <https://ro.scribd.com/doc/47361216/dezvoltare-durabila>
13. Criterii și principii ale dezvoltării durabile din punctul de vedere al resurselor acestea - <http://www.agir.ro/buletine/275.pdf>
14. Rolul educației pentru dezvoltare în realizarea obiectivelor de dezvoltare ale mileniului - http://www.agenda21.org.ro/Stiri/Rolul%20educatiei%20pt%20dezvoltare%20in%20realizarea%20ODM_APDD%20Agenda%2021.pdf

Programul Operațional Dezvoltarea Resurselor Umane 2007-2013 „Investește în oameni”

POSDRU/156/1.2/G/133630

PROIECT

“Dezvoltarea programelor de studii universitare și extinderea oportunităților de învățare pentru studenți și piața muncii.”

Fundația *Solidaritate și Speranță*

Conținutul acestui material nu reprezintă în mod obligatoriu poziția oficială a Uniunii Europene sau a Guvernului României

Fundația Solidaritate și Speranță

Iași, Str. Costache Negri, nr 48, cod 700071

Tel.0232.271.548

Fax: 0232.271.228

Web: fundațiasolidaritatesisperanta.ro

E-mail: contact@fundația.mmb.ro